P.P. Saydon Kif Niftakru Jien

Rev. Kan. Joachim Schembri B.A., Lic.D., L.S.S.

L-Għaqda tal-Malti (Università)
Fis-"Sala Saydon"
(Arts Auditorium),
L-Università ta' Malta,
l-Imsida,
il-Ġimgħa, 22 ta' Frar, 1991, fis-7p.m.

Ħabib tas-Sur Fons

Kont għadni ma nafx min kien jew x'jiżen. L-ewwel darba li rajtu b'għajnejja lill-Professur Saydon kienet meta kont għadni daqsxejn ta' tifel, qabel ma faqqgħet it-Tieni Gwerra Dinjija. Dun Pietru Pawl Saydon kien jinżel minn Bingħisa sa San Ġorġ ta' Birżebbuġa u jagħmel passiġġata, tul ix-xtajta, flimkien mas-Sur Fons Galea. Kienu jgħaddu minn quddiemna, u aħna t-tfal tal-villeġġjatura konna nersqu nbusulhom idejhom — lill-wieħed u lill-ieħor.

Is-Sur Fons ma kienx qassis, imma ruħ tajba kien!

Meta sirna nafu 'l xulxin

Il-Gwerra għaddiet u s-sjuf ukoll. It-tmien snin tal-kors fl-Università kienu għaddew nofshom. Kien is-sajf ta' l-1952 u l-Profs u jien, f'bank wieħed tal-karozza tal-linja ta' Birżebbuġa, fi triqtna lejn il-Belt — hu minn Bingħisa u jien mill-Bajja ta' San Ġorġ — bdejna nitħaddtu. B'hekk sar jafni, xi xahar qabel ma beda jgħallimni. Inġbidt lejh minn malli sirt nafu, sa minn dakinhar.

Professur tagħna, u minn tagħna

Bħala studenti kien iħobbna, għalkemm b'ċajt kien igħid: "L-istudenti kollha xorta," (u minn taħt l-ilsien) "dejjem krâkar!" Kellu Latin impekkabbli. Il-Latin għandu l-vantaġġ li minnu nnifsu hu xott u jaqta' fil-qasir. Saydon minn qaddisu kien hekk: jekk jista' jgħaddi b'kelma,ma jużax tnejn. Issib min igħidlek, għal Saydon, li komunikativà ma kellux fil-klassi; iżda aktar naħseb li ma kenitx taqilgħu l-vuċi. Jekk kont trid tifhem xi ħaġa, kont trid toqgħod fl-ewwel bankijiet, inkella titlef il-fil.

Jirrispetta lill-istudjużi l-oħrajn

Il-Prof. Saydon ma kienx iħobb jimponi l-opinjonijiet tiegħu fuqna u għalhekk kien jispjega t-teoriji ta' l-istudjużi kollha: imbagħad, jekk lil Saydon tkun drajtlu l-isfumaturi kollha ta' meta jitbissem, inkella jmejjel rasu, kont tinduna fuq liema naħa jxaqleb. Kien moħħu miftuħ, hekk li spiss kien igħid: "Il-progress isir u jien

nimxi miegħu." Dwar l-iżvilupp kbir li xi Protestanti kienu għamlu fl-istudji tal-Bibbja, Saydon kien iħobb igħidilna: "L-għerf ma hu monopolju ta' ħadd."

L-artikli ta' studju

Kellu wkoll teoriji tiegħu oriġinali, bħal dik ta' l-iScroll Theory li tispjega kif inħolqu ċerti traspożizzjonijiet (dislocations) f'ċerti kotba, fosthom Isaija, Ġeremija, u l-Evanġelju ta' San Ġwann. Dwar dan, kiteb hawn Malta, fl-Ingilterra, u ġo l-Italja. Bis-saħħa ta' kull artiklu ta' studju mill-pinna tiegħu fil-"Catholic Commentary on Holy Scripture" u fl-aqwa rivisti ta' l-Ewropa u ta' l-Amerika, Saydon ħalla, minbarra l-Bibbja bil-Malti, patrimonju ta' studju xjentifiku għoli fil-qasam tal-kritika bibblika u tal-filoloġija semitika. Mhux ta' b'xejn aħna l-istudenti konna nammirawh u bejnietna nirreferu għalih bhala "Ix-Xiħ". Dik il-ħabta kellu 58 sena, iżda baqa' jgħallem sat-68.

L-għerf ħabibu

Kien dejjem igħid li, hawn Malta, l-ambjent ma kienx wieħed ta' studju: ma kien hawn xejn x'iħajrek tintefa' fuq il-kotba. B'hekk, biex lilu ma jfixklu xejn, u ma jfixklu ħadd, kien jingħalaq ġewwa u...erħilu jistudja! U biex ħadd ma jmur jiksirlu rasu (ħlief jekk tkun ftehimt miegħu u jinżel jiftaħlek), ġo daru la ried qanpiena ta' barra, la telefon, u lanqas radju (ħlief fl-aħħar marda meta ħallihom idaħħlulu t-television).Lanqas meta l-professuri sħabu kienu jorganizzaw xi social fl-Università ma kien jidher. Iżda mbagħad, xi drabi kien ikun fost il-ħaddâra f'xi tieġ tal-ħbieb fi truf ir-raħal!

Sejba sensazzjonali

Darba waħda, għadni niftakar, nhar l-20 ta' Novembru ta' l-1959, il-poster tat-"Times of Malta" kellu, b'ittri kbar, din l-aħbar: "Professor Saydon's Discovery". Kien hawn min dawwarha u biċ-ċajt qal: "Saydon kien inħeba u reġa' deher, kien mitluf u nstab" (cf.Lq 15:32). Iżda, fil-fatt, x'kien ġara? Is-Sur Ġużè Cassar Pullicino, il-Librarian ta' l-Università meta kienet għadha l-Belt, kien intebah li fuq il-qoxra ta' ktieb li kien illegat bil-parċmina kien hemm xi kitba, kemm kemm għadha tidher. U l-Profs. Saydon flieha u reġa' flieha, sakemm fl-aħħar induna bil-valur u s-siwi tagħha. Kien manuskritt antik, aktarx tas-Seklu IX W.K., u l-framment kien silta mill-Evanġelju ta' San Ġwann, sewwa sew minn vrus 19 sa 28 ta' kap 17. Għal-Librerija ta' l-Università kienet sejba sensazzjonali u akkwist kbir.

Sinċier jirrakkontalna

Ma kienx jaħsibha darbtejn u jtarrfilna x'ikun ġralu. Fuq il-bankina fi Strada Merkanti, hu u ġej lejn l-Università, waħda mara ġibditlu l-attenzjoni lejn il-kappell. X'isib? Kien miexi b'ingwanta f'idu mhix milbusa, għolla idu biex jirranġa l-kappell, u ħalla l-ingwanta hemm fuq, ibbilanċjata fuq il-kappell!

Mosè u Hu...

Darba f'nofs lezzjoni beda jgedwed: "Kemm hu kiesaħ! ċis, kemm hu kiesaħ!" Staqsejnieh għal min kien qiegħed igħid. "Għal dak li qafilli l-bagalja." Għax Saydon kellu l-molla tal-bagalja dejjem miftuħa u kien iżomm l-għatu tagħha b'sebgħu meta jkun miexi. Li ġara kien li wieħed minn sħabna ried jara l-molla kenitx imħassra u qafilhielu. Imħassra ma kenitx; imma l-Profs. qal li ma riedx joqgħod jaqfel u jiftaħ, jaqfel biex jerġa' jħoll. Niftakar li darba mort miegħu għand l-istampatur jismu Mosè, biex iħallsu tax-xogħol fuq faxxiklu minnhom, tal-Kotba Mqaddsa; u l-bagalja xorta waħda miftuħa kienet, bil-bieba miżmuma magħluqa biss b'sebgħu, avolja kellu fiha il-mijiet tal-liri. U ġa fhimtu jekk, meta kien jilmenta li hawn Malta ftit huma dawk li jaqraw il-Bibbja kollha kien igħid: "Jien u Mosè biss!" Mosè, kif għedna, kien dak li fl-Empire Press ħadimlu bl-ittri taċ-ċomb il-faxxikli kollha, ittra ittra, mill-ewwel kelma sa l-aħħar waħda, mill-Ġenesi sa l-Apokalissi, mal-medda ta' dawk it-tletin sena.

Jistedinna għall-ikel

Magħna kien jistqarr li żaqqu kien iħobbha. Kien jinqala' biex jaħdem xi ħaġa tal-ħelu u jmidd idejh fil-kċina. Kien, aktarx, l-uniku hobby tiegħu, barra s-safar u l-kotba. Hekk, kien jagħmel il-qalb lil Karmena, il-housekeeper kunjomha Zerafa, li kienet ilha miegħu minn wara l-mewt ta' oħtu. Meta konna seminaristi, f'Lulju, wara l-eżamijiet, kien jistedinna mmorrulu Bingħisa għall-Festa tal-Qalb ta' Ġesù. F'dik il-knisja ċkejkna tal-Kunċizzjoni, fejn il-Profs kien iqaddes kuljum fis-sajf u fil-Ħdud matul is-sena, konna mmorru nkantaw u nagħmlu servizz f'dik il-funzjoni tal-Qalb ta' Ġesù. Konna nkunu minn 10 sa 12 u kien iżommna għall-pranzu. Kemm kienu jifirħu bina il-Profs. u Karmena! U aħna bihom!

Hu jaf isajjar, u jien naf niekol

Ingħid għalija, anke meta sirt qassis, kien jiktibli biex immur niekol għandhom. U bija kien jieħu gost. Tafu għaliex? Għax kont niekol kull ma jqegħedli fil-platt: xi platt kirxa, xi timpana mħawra b'saff patata, jew ilsien imsajjar tajjeb, biex ma nsemmix iċ-ċajta ta' l-aljotta ta' Nhar ta' Ħamis (ħut u laħam flimkien).

L-ittri tiegħu...ta' kuraġġ għalija

Meta wasalna fl-aħħar tal-kors tat-teoloġija, urejtu bil-ħsieb li, f'Ottubru ta' wara, immur nagħmel kors ta' sentejn fl-Istitut Bibbliku. L-idea għoġbitu. Fl-ittri tiegħu b'kitba mill-isbaħ li għadni ngħożż sal-lum, kemm domt Ruma, kellu ħabta jsib il-mod kif iħeġġiġni għall-istudju b'pariri siewja u prattiċi: issa biex fil-librerija tal-Bibbliku nikkonsulta t-tali ktieb, inkella xi artikolu f'rivista,u issa biex nasal wasla sal-kamra tat-tali professur Ġiżwita u niddiskuti miegħu xi punt jew ieħor mid-daqsxejn ta' teżi li ridt nikteb.

Saydon, Bea u Piju XII

Se nirrakkonta episodju mill-aktar għall-qalbi. Meta kont Ruma, Monsinjur Saydon talabni ngħid lill-Kardinal Bea (kien wieħed mill-professuri li kelli u kien għadu ma sarx Kardinal ħlief is-sena ta' wara) biex jippreżenta kopja ta' l-Erba' Evanġelji u l-Atti maqlubin għall-Malti lill-Qdusija Tiegħu l-Papa Piju XII. Jiena ħadt ħsieb ordnajt il-legatura bajda tal-ġild, u bl-istemma tal-Papa Pacelli, fl-Università Gregorjana. Imbagħad ħadtilha ritratt u bgħattu lil Saydon bħala tifkira. Agostino Bea kull nhar ta' Ġimgħa fit-3.00 ta' wara nofsinhar kienet tiġih il-karozza mill-Vatikan biex imur iqarar lill-Papa. F'waħda minn dawn il-mawriet, Bea ħa miegħu il-ktieb ta' Saydon, li jien tajtu, u ippreżentah lill-Papa flimkien ma' ittra bil-Latin minn P.P. Saydon. Il-Professur Bea deher ferħan li kien qed jagħmel dak il-pjaċir lill-Professur Saydon, wieħed mill-istudenti bikrin u benemerenti ta' l-Istitut Bibbliku.

Fil-laqgħat internazzjonali

Monsinjur Saydon, ta' studjuż kbir li kien, kien jagħti importanza ġmielha lill-Kungressi Internazzjonali tat-Testment il-Qadim u Kungressi oħra ta' Studji Orjentali. Lili, malli temmejt l-istudji f'Ruma, beda jħajjarni nagħmel bħalu. Ħadni miegħu darbtejn: b'hekk, f'Louvain, f'Oxford, u f'Dublin, stajt nara b'għajnejja x'idea għolja tiegħu kellhom il-bibblisti u l-orjentalisti ta' barra minn Malta. Għadni qed inġib quddiem għajnejja meta kont se nsiefer miegħu għall-ewwel darba. Għalkemm kien jaf li ma npejjipx, qalli nixtri xi ftit pakketti sigaretti. Dan biex ikolli x'noffri lill-membri tal-Kungress waqt l-intervalli u hekk ikunli eħfef naqbad nitħaddet ma' dak u l-ieħor. Iżda ġurnata minnhom beża' li naqbad il-vizzju tat-tipjip u jkun ħtija hu. U jiena għidtlu: "Iċ-ċikkulata aħjar minnhom!" Serraħtlu moħħu.

Ragħaj ta' l-erwieħ

Dwar ix-xogħol pastorali, l-akbar tagħlima li tani Saydon hija li fil-Qrar is-saċerdot jiswa ta' l-akbar ġid meta juri ruħu bħala tabilħaqq missier, aktar milli ħaġ'oħra. Dak il-parir għadu jidwi f'moħħi sal-lum, fil-ministêru tiegħi kappillan ta' l-istudenti tan-New Lyceum. Mal-parruċċani ta' Bingħisa hu hekk ġab ruħu.

Santa Katarina ssaħħru!

U la qed insemmu 'l Bingħisa, niskuża ruħi magħkom jekk għadni ma semmejt xejn li Saydon miż-Żurrieq kien u lil Santa Katarina kien iħobbha daqs id-dawl t'għajnejh. Trabba ma' saqajn zijuh Dun Pawl li, jekk ma niżbaljax, kien prokuratur tal-Knisja. Hekk ukoll ħut il-Profs u qraba oħrajn. U tinsewx li daru kienet biswit il-bieb tan-nofs tal-Knisja ta' Santa Katarina.

Stil ta' raħli

Nagħlaq b'aneddotu li jeħodkom mill-ġdid lejn it-telgħa ta' bejn Kalafrana u Bingħisa. Dun Pietru Pawl Saydon kien jieħu gost meta xi ħadd kien jitfixklu ma' xi wieħed mill-bdiewa ta' l-inħawi. Fiż-żmien li konna lkoll nilbsu s-suttana, il-Profs meta jkun Bingħisa kien iħobb joqgħod bil-qalziet twil tad-drapp ta' Franza u qmis bil-kmiem twal biċ-ċingi fuqha. Darba kien nieżel wieħed bir-rota min-niżla ta' Ħal Far u kien se jidħol fuqu. "Skużi ġbin," qallu dak, "kont se ntajrek!" U l-Profs Saydon kien jikkumenta: "Mank qalli 'mgħallem', imqar!"